

**EGZAMIN MATURALNY
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015**

**JĘZYK BIAŁORUSKI
POZIOM ROZSZERZONY**

**PRZYKŁADOWE REALIZACJE ZADAŃ
I SCHEMATY PUNKTOWANIA
(A1, A2, A3, A4)**

GRUDZIEŃ 2014

Тэма 1. На аснове дадзенага фрагмента тэксту прадстаў праблему і паразважай над ёй. Карытайся тэзісам і думкамі Н. Перкіна і аднясіся да іншага тэксту культуры. Твая праца павінна налічваць не менш чым 300 слоў.

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
<p>III. Tworzenie wypowiedzi. IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury.</p>	<p>Zdający: 3.1. sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia); 3.1. tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej; 3.2. tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie); 3.4. stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji; 4.7. określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia); 4.1. R wskazuje związki między różnymi aspektami utworu; 4.8. R rozpoznaje retoryczną organizację wypowiedzi.</p>

Kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej

A	Określenie problemu	B	Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
9	Określenie problemu zgodne z tekstem i pełne	9	Stanowisko adekwatne do tekstu i pełne	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
6	Określenie problemu zgodne z tekstem, ale niepełne	6	Stanowisko adekwatne do tekstu, ale niepełne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczone zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
3	Określenie problemu częściowo zgodne z tekstem	3	Stanowisko częściowo adekwatne do tekstu			0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Przykładowa realizacja zadania

У дадзеным фрагменце тэксту Н. Перкін задумоўваецца над прысутнасцю нацыянальных і інтэрнацыянальных элементаў у культуры і над адносінамі між імі. Выснова аўтара такая, што такія элементы прысутнічаюць у кожным мастацкім творы і што адказнасцю даследчыка з'яўляецца іх знаходжанне, апісанне і ацэнка. Сярод найбольш тыповых нацыянальных элементаў Н. Перкін называе мову, якая, паводле яго, з'яўляецца нават “носьбітам нацыянальнага”.

Кожны чалавек з'яўляецца часткай шырэйшых супольнасцей: сям'і, прафесіянальнага асяроддзя, нацыі, чалавецтва. У сувязі з гэтым, у кожным мастацкім творы будуць праяўляцца элементы звязаныя з гэтымі супольнасцямі. Таму нельга прарэчыць тэзісу Н. Перкіна: “у літаратуры суэкзистуюць элементы нацыянальныя і інтэрнацыянальныя, таму што пісьменнікі з'яўляюцца часткай паасобных нацыі і ўсяго чалавецтва”.

Аўтар сцвярджае, што асноўным механізмам развіцця мастацтва з'яўляецца папярэдняе агульначалавечых плыняў, элементамі нацыянальнымі. Так гэта адбывалася і ў беларускай літаратуры. Пісьменнікі “Нашаніўцы” чэрпалі з вопыту еўрапейскага рамантызму і пазітывізму, але надавалі гэтым плыням уласна беларускае аблічча. Прыкладам гэтага можа быць хаця б трылогія Якуба Коласа, у якой паяўляюцца элементы рамантызму (ва ўяўленні галоўнага героя), элементы пазітывізму (у спосабе апісання жыцця сялян), але ёсць таксама і ўласна беларускія элементы (напрыклад прадстаўленне жыцця беларускай вёскі, аналіз пачаткаў дзеяння беларускай інтэлігенцыі). У такі спосаб на фоне нацыянальнага жыцця, народных праблем, Якуб Колас паказаў інтэрнацыянальныя, агульначалавечыя праблемы такія як: пошук уласнага “я”, праблемы з адукацыяй, свядомасць простых людзей.

Н. Перкін таксама звяртае ўвагу на іншае важнае пытанне – ролю мовы, сцвярджаючы, што гэта менавіта яна з'яўляецца асноўным носьбітам нацыянальных элементаў у культуры. Гэтая праблема таксама добра вядомая беларускай літаратуры. Ужо Францішак Багушэвіч пісаў “не пакідайце мовы сваёй, каб не ўмерлі” і не меў ён тут на ўвазе фізічнай смерці, а смерць нацыянальную – заняпад народа. Матыў мовы вельмі часта паяўляецца ў беларускай літаратуры. Яна прадстаўлена як крыніца мудрасці, носьбіт традыцыі, умова развіцця. Для беларусаў мова заўсёды мела асаблівае значэнне, таму што яна абумоўлівала існаванне народу, за які змагаліся і палітычныя дзеячы, і пісьменнікі з пачаткаў XIX стагоддзя.

Прадстаўленыя Н. Перкіным тэзісы знаходзяць многія пацвярджэнні ў гісторыі беларускай літаратуры. Калі даследчык хоча зразумець ісціну гэтай літаратуры, яму трэба зразумець усе нацыянальныя элементы (такія як барацьба за мову і народ), і неабходнасць выкарыстоўвання інтэрнацыянальных элементаў (такіх як плыні, формы, узоры). Без гэтага нельга зразумець як беларусаў, так і іншыя нацыі і іхнія культуры.

Poziom wykonania

- A. Określenie problemu: 9 pkt** – zgodne z tekstem i pełne, odtworzenie problemu oraz sformułowanie i uzasadnienie interpretacji historycznymi uwarunkowaniami złożonego problemu w odpowiednim kontekście.
- B. Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu: 9 pkt.** – adekwatne do tekstu i pełne, odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołanie do innego tekstu kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt** – brak błędów rzeczowych.
- D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt** – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.
- E. Spójność lokalna: 2 pkt** – pełna spójność wypowiedzi.
- F. Styl tekstu: 4 pkt** – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane konstrukcje składniowe oraz jednostki leksykalne; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.
- G. Poprawność językowa: 4 pkt** – brak błędów.
- H. Poprawność zapisu: 4 pkt** – zapis w pełni poprawny.

Тэма 2. Зрабі параўнаўчы аналіз і інтэрпрэтацыю вершаў. Твая праца павінна налічваць не менш 300 слоў.

<p>III. Tworzenie wypowiedzi. IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury.</p>	<p>Zdający:</p> <p>3.1. sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia);</p> <p>3.1. tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej;</p> <p>3.2. tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);</p> <p>3.4. stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji;</p> <p>4.7. określa problematykę utworów (wymaganie z III etapu kształcenia);</p> <p>4.5. odczytuje treści symboliczne utworów;</p> <p>4.5. R dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich;</p> <p>4.6. wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów;</p> <p>4.6. R przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich;</p> <p>4.11. rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach;</p> <p>4.12. wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);</p> <p>4.13. wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;</p>
--	---

Kryteria oceny interpretacji porównawczej

A	Koncepcja porównywania utworów	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Koncepcja niesprzeczna z utworami i spójna	12	Uzasadnienie trafne, pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
4	Koncepcja niesprzeczna z utworami i częściowo spójna	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione							2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworami	4	Uzasadnienie częściowo trafne							3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	2	Liczne błędy rażące
0	Koncepcja sprzeczna z utworami lub brak koncepcji	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację porównawczą	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Przykładowa realizacja zadania

Вершы Максіма Танка “Шчасце” і Сяргея Грахоўскага “Чалавеку патрэбна не слава” ўводзяць чытача ў філасофскія разважанні над гэтым, што з’яўляецца важным ў чалавечым жыцці, у чым заключаецца людскае шчасце. Хаця вершы абодвух паэтаў іншыя, хаця яны адрозніваюцца таксама галоўнымі праблемамі (М. Танк непасрэдна піша пра шчасце, а С. Грахоўскі пра дабрату чалавека), у іх можна знайсці шматлікія падабенствы, якія даказваюць, што пісьменнікі мелі падобны падыход да жыцця.

Сярод гэтых падабенстваў найбольш важнае тое, што абодва паэты зыходзяць з падобных пазіцый: яны вядуць дыскусію з самымі папулярнымі ўяўленнямі чалавечага шчасця. Ва ўяўленнях Максіма Танка шчасце - гэта адсутнасць праблем. Ён паказвае шчасце, якое можна знайсці ў працы, у штодзённасці, а перад усім – у адносінах з іншымі людзьмі. Гэтае прадстаўленне чалавека як часткі грамадства паяўляецца таксама і ў вершы Сяргея Грахоўскага. Той бачыць шчасце ў “прынясенні шчасця другому”. С. Грахоўскі таксама вядзе дыскусію з папулярным уяўленнем шчасця як славы, спагады. З гэтага пункту гледжання, абодва паэты выконваюць новую ацэнку асноўных вартасцей чалавечага жыцця. Варта падкрэсліць, што такі падыход часта выступае ў беларускай літаратуры. На тыя ж праблемы звяртаў увагу і Змітрок Бядуля ў сваім творы “Шчасце не ў золаце”.

Тэмы, закранутыя пісьменнікамі ў вершах, вельмі сур’ёзныя, глыбокія. Яны паказаныя ў прастай, але рэгулярнай форме (абодва вершы страфічныя з рэгулярнымі рыфмамі), якую дадаткова арганізуюць паўторы. Наватарская, эксперыментальная форма магла б адцягваць увагу чытача ад асноўных разважанняў. У сувязі з тым, вершы таксама з’яўляюцца простымі на фармальным узроўні.

Максім Танк стварыў верш, які мае прыгадваць простае выказванне. Таму ў творы мы знойдзем рытарычнае пытанне, шматкроп’е, непасрэдна выражанае лірычнае “я” і непасрэдна акрэсленага адрасата “ты” (“шчасце наша з табою”). Апрача таго твор не насычаны стылістычнымі сродкамі, сярод якіх найчасцей выступаюць эпітэты, якія ўзмацняюць паасобныя вобразы ў вершы.

Крыху багацейшым на гэтым фоне выглядае верш Сяргея Грахоўскага (які па сутнасці і даўжэйшы). Дамінуюць тут эпітэты, якія поўняць тую ж функцыю як у М. Танка, але ў “Чалавеку патрэбна не слава” яны больш разбудаваныя, напрыклад: “дажджамі размытая сцежка”), знойдзем тут таксама метафары (“каб сцежка стала лёгкай”).

Абодва паэты звяртаюцца да сваіх чытачоў з пасланнем: праверце свае погляды, звярніце ўвагу на тое, што адбываецца вакол вас, варта дацяніць гэты свет. Кожны з іх прыняў уласны спосаб выказання сваіх поглядаў, аднак гавораць яны аб тым самым: трэба вярнуцца да асноў. Хаця вершы напісаныя ў ХХ-ым стагоддзі, то яны вельмі актуальныя і сёння.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt – brak błędów rzeczowych.

D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna pełna: 2 pkt – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu stosowny: 4 pkt – środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt – zapis w pełni poprawny.